

Mile Bogović, *Srpsko pravoslavlje i svetosavlje u Hrvatskoj u prošlosti i sadašnjosti*. Zagreb: Alfa, 2017, 328 str.

Gospičko–senjski biskup u miru mons. Mile Bogović objavio je svoju novu knjigu pod naslovom *Srpsko pravoslavlje i svetosavlje u Hrvatskoj u prošlosti i sadašnjosti*. Izdavač knjige je Alfa, glavni urednik Božidar Petrač, priređivač Ante Bežen, a recenzenti su Jure Krišto i Jure Zečević. Lekturu su obavile s. Robertina Medven i Kristina Ferencina, a tiskana je u Tiskari Zelina. Predgovor je napisao sisački biskup mons. Vlado Košić.

Knjiga ima 328 stranica i podijeljena je u 3 poglavlja. Sadržava niz fotografija, sažetak na hrvatskom, engleskom, njemačkom i talijanskom jeziku, zatim popis važnije literature te popis imena osoba, mjesta i pojmova.

Poznato je da se autor knjige kao povjesničar već pedesetak godina bavi pitanjem pravoslavlja i svetosavlja u Hrvatskoj, počevši od svoje doktorske disertacije, u kojoj je prikazao povijest Katoličke crkve i pravoslavlja u Dalmaciji u vrijeme mletačke vladavine. S vremenom je područje istraživanja i prikupljanja podataka proširio na cijelu Hrvatsku, a rezultate je prikazao u prvom poglavlju novoobjavljene knjige.

U drugom poglavlju biskup Bogović, između ostaloga, opisuje ideološka sučeljavanja na rubu zbivanja Domovinskog rata, odnosno susrete s predstavnicima Srpske pravoslavne crkve, na kojima je i sam redovito sudjelovao. Veliki doprinos ove knjige očituje se u osvrtnu na danas vrlo aktualnu tematiku Stepinca kao izazova za približavanje Pravoslavne i Katoličke crkve.

U trećem poglavlju autor donosi sažetke, odlomke, prikaze i osvrte na teme pravoslavlja u Dalmaciji i Lici, Marčanske unije, odnosa zadarskog nadbiskupa Vicka Zmajevića prema pravoslavcima i

knjigu *Rivellijeva zavjera laži*. Poseban je dodatak razmišljanje o “hrvatskoj šutnji” o nacionalnom suverenitetu.

Ova knjiga bit će ubuduće nezaobilazan izvor podataka i iznimno vrijedno polazište svakomu tko se namjerava baviti pitanjem podrijetla i oblika djelovanja Srpske pravoslavne crkve u Hrvatskoj te njezinim odnosom prema Katoličkoj crkvi u Hrvata tijekom povijesti i u današnjem vremenu.

Franje Puškarić

Miloš Jevtić, *Predeli verovanja: Razgovori sa Stanislavom Hočevarom*. Beograd: NM Libris, 2018, 204 str.

Miloš Jevtić rođen je 1936. godine u Gornjoj Bukovici, kraj Valjeva, u učiteljskoj obitelji. Osnovnu školu završio je u Gornjoj Bukovici i Vragočanici, gimnaziju u Kamenici i Valjevu, a književnost je diplomirao na Filozofskom fakultetu u Beogradu. Bio je glavni urednik Drugoga programa Radio Beograda i osnivač emisije *Gost Drugog programa*, u kojoj je objavio više od 800 razgovora s najuglednijim osobama kulture, umjetnosti i znanosti iz Jugoslavije i svijeta.

Krajem sedamdesetih godina prošloga stoljeća Jevtić je počeo objavljivati razgovore i u knjigama. Tako je nastala biblioteka *Odgovori*, u kojoj je do sada objavljeno 198 knjiga, a čiji je dio i ova knjiga. Jedan dio tih knjiga čine razgovori sa osobama srodnih zanimanja (povjesničari, povjesničari umjetnosti, pisci, glazbenici, etnolozi, atomski fizičari, bibliotekari, slavisti), a u drugima su pojedinačno predstavljani portreti najvažnijih stvaralaca.

Biblioteka *Odgovori* nije samo galerija portreta poznatih osoba, iako u njoj s razlogom ima dosta i takvih, nego su sugovornici Miloša Jevtića često bili ljudi koji, po prirodi svojega posla, ili svo-

jega karaktera, podalje od očiju javnosti rade predano neki posao od posebnoga značenja.

Svi razgovori u biblioteci Odgovori imaju odmjerenu osobnu notu, počevši od objavljivanja na samom početku knjige pisma autora svojem sugovorniku sa zahvalnošću što je pristao na razgovor, i uzvratnoga pisma od njegova sugovornika. Nije tu riječ o čistoj razmjeni ljubaznosti, nego se tu često nadu podatci koji slikovito dočaravaju atmosferu prijateljskoga odnosa između autora i njegova sugovornika, i uvode čitatelja u razgovor koji slijedi.

Sama struktura razgovora ima ustaljeni tijek, koji ide od kratkoga predstavljanja radne biografije sugovornika preko pitanja o djetinjstvu i školovanju, o učiteljima i uzorima, do kasnijih razdoblja životnoga i profesionalnoga razvoja te sve do vremena u kojem se razgovor vodi, pri čemu se ne propušta gotovo ni jedno aktualno pitanje, primjerice suvremeni trenutak područja kojim se bavi sugovornik.

Ono što je karakteristično za ovu knjigu podatak je da je razgovor s beogradskim nadbiskupom mons. Stanislavom Hočevarom, prva knjiga u cijeloj biblioteci od do sada objavljenih 198 knjiga, koja je urađena s jednim predstavnikom crkve ili vjerske zajednice.

Darko Tanasković, dugogodišnji veleposlanik Srbije pri Svetoj Stolici, u predgovoru knjige između ostaloga kaže: "Vjerujem da on [naslov knjige] u najširem smislu odražava kršćansko i čovjekoljubivo životno opredjeljenje i djelovanje jednoga katolika i Slovenca otvorenoga duha i srca, smjernoga, ali stamenoga salezijanca, komu je, u složenom i produženom trenutku povijesti, prije sedamnaest godina promišljeno i sretno povjereno da stane na čelo Beogradske nadbiskupije. On danas spontano kaže, i u svojem razgovoru, 'naša Sr-

bija', a većina građana Srbije doživljava ga kao 'našega nadbiskupa'."

Nadbiskup Hočevar nas u knjizi upoznaje sa svojim djetinjstvom, situacijom u kojoj odrasta bez oca, u vrijeme uspostave komunističke vladavine u rodnoj Sloveniji, prvih školskih dana, važnošću koju na njegov život ima njegova majka.

Nastavljajući dalje, mons. Hočevar govori o svojem pozivu, ulasku u novicijat, bogosloviju i sazrijevanje u vjери. Kao nezaobilazna tema tadašnjega vremena svakako se nameće i služenje obveznoga vojnoga roka u JNA, koja jednog Slovenca vodi na drugi kraj tadašnje države, u Makedoniju.

Zatim nam daje kratak pregled njegova vjerskoga djelovanja sve do 2000. godine, kada ga je papa, danas sv. Ivan Pavao II., imenovao biskupom koadjutorom beogradske nadbiskupije, u vrijeme kada su rane na posljednje ratove još bile veoma svježе, a posljedice NATO bombardiranja Srbije još uvijek vidljive. Mons. Hočevar upoznaje čitatelje sa svojim prvim danima u Beogradu, susretom s mons. Perkom, tadašnjim beogradskim nadbiskupom, potom s pokojnim premijerom Zoranom Đinđićem, prijateljstvom koje je ostvario s pokojnim patrijarhom Pavlom i mnogim drugima.

Knjiga zatim temu skreće na malo šire shvaćanje religije, vjeroispovijesti — katoličke i pravoslavne, ali i ostalih religija na našim prostorima, kao i pitanje ekumenizma i njegovih nastojanja. Poseban osvrt posvećen je pitanju umjetnosti unutar crkava i koliko je ona bitna za cijelu svjetsku povijest.

Obitelj kao temelj svake zajednice zauzima u ovoj knjizi bitan element, počevši od svojega osobnoga obiteljskoga iskustva do teološkoga shvaćanja i važnosti obitelji.

Na samom kraju, pored mnogih pitanja iz života katoličke crkve u svijetu, regiji i Srbiji, mons. Hočevar govori i

otvorenim pitanjima između crkava i država, kao što su slučajevi Jasenovca, beatifikacije bl. Alojzija Stepinca i dr.

Mons. Stanislav Hočevar, Slovenac i Beogradanin, kršćanin i čovjek koji je uvjeren da je zadatak Crkve pomoći čovjeku, koji je u najranijem tegobnom djetinjstvu krenuo stazom vrline, zahvaljujući, kako kaže, tomu što je znao da ima majku i kada nije imao kruha.

O svim tim temama, pa i o mnogim drugim, možete pročitati u knjizi *Predeli verovanja*.

Adrian Nikačević

Thomas Worcester (ur.), *The Cambridge Encyclopedia of the Jesuits*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017.

Sveučilište u Cambridgeu, osnovano 1209. godine, jedno od najstarijih i najuglednijih u svijetu, a putem svojeg ogranka Cambridge University Press ujedno je jedan od najprestižnijih akademskih izdavača. Među mnogobrojnim naslovima posljednjih se desetljeća ističu enciklopedijska izdanja, najčešće jednosveščana, posvećena različitim područjima kao što su engleski jezik, antički jezici, antropologija, matematika, evolucija čovjeka, zatim enciklopedije posvećene raznim državama i regijama svijeta, pojedinim astronomskim temama, najpoznatijim skladateljima i glazbenicima i dr. Tim se pothvatom nastoji danas, kada se broj izvora znanja umnožio, a količina informacija eksponencijalno povećala, posvetiti relevantnosti i pouzdanosti važnih informacija. Iako manje fleksibilne, teže dopunjive i manje dostupne široj publici, tiskane enciklopedije ostaju referencijalna točka ljudskog znanja poradi svojeg profesionalnog pristupa, sustavnosti i jasnoće.

Godine 2017. Cambridge University po prvi puta objavljuje enciklopediju posvećenu jednoj specifičnoj kršćanskoj

temi, tj. redu Družbe Isusove: *The Cambridge Encyclopedia of the Jesuits*. Za glavnog je urednika izabran p. Thomas Worcester, koji je doktorirao povijest na istom sveučilištu te je više od dvadeset godina predavao na isusovačkom kolegiju Holy Cross u Massachusettsu, a trenutačno je na čelu kolegija Regis u Torontu. U uvodu Worcester šaljivo primjećuje kako bi Denis Diderot, pokretač projekta prve enciklopedije, zacijelo bio preneražen da je znao kako će jednoga dana biti napisana enciklopedija posvećena isusovcima. Ipak, činjenica da ona sada postoji i da je napisana i objavljena u Engleskoj, zemlji koja povijesno nije bila nimalo prijateljski nastrojena prema isusovcima, pokazuje da se vremena mijenjaju.

Uz Worcestera članke su pisali mnogobrojni isusovci raznih nacionalnosti i polja stručnosti, ali i drugi vrhunski poznavatelji isusovačke tradicije i sadašnjosti. Na gotovo 900 stranica enciklopedije ukupno je 110 autora napisalo oko 600 članaka. Od njih su oko 230 biografski, odnosno bave se životom najvažnijih isusovaca kroz gotovo petstoljetnu povijest reda. Oko 370 članaka obrađuje mjesta, događaje, institucije, koncepte i terminologiju. Zavisno o temi, neki su članci kratki i obuhvaćaju oko 300 riječi, a neki se sastoje od čak 3.000 riječi. Sam sadržaj, odnosno popis članaka, obuhvaća 18 stranica. Velika većina njih sadržava i bibliografiju koja zainteresiranog čitatelja upućuje na produbljivanje teme. Izabrani su članci popraćeni ilustracijama i fotografijama, što je još jedno od posebnih bogatstava ovog izdanja.

Ova enciklopedija predstavlja izraz povijesne i aktualne važnosti isusovačkog reda. Od vremena sv. Ignacija i njegove subraće koji su postizali velike rezultate, kako u dalekim misijama, tako i na Tridentskom saboru, koji je oblikovao lice Crkve narednih stoljeća,